THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E. Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.

Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

פרעמיער לאוואלס באזוך אין אמעריקע

פרעמיער לאוואלס באזוך אין וואשינגטאָן ווערט צוגעשריבן גרויס באדייטונג. די וועלט איז נאָך קיינמאָל ניט געשטאַנען פאַר מער קאָמפּליצירטע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פּראָבלעמען ווי איצט, און אז עס באַגעגענען זיך די פאָרשטייער פון די 2 פון די רייכסטע און איינפלוסרייכסטע מלוכות צו באַטראַכטן די פּראָבלעמען און צו זוכן א לייזונג צו זיי, איז עס נאַטירלאַך מען זאָל דערוואַרטן וויכטיקע רעזולטאַטן פון אזא צוזאַמענקום.

ליידער איז עס אָבער זייער צווייפלהאַפט, אויב די דערוואַרטונגען רעזולטאַטן, אָדער כאָטש א טייל פון זיי, ווערן דערגרייכט ווערן, עס איז נאָך ליידער ניט געקומען די צייט, ניט געקוקט אויף אלע אויפטרייסלונגען, אז דיפּלאָמאַטן און שטאַטסלייט זאָלן דייַנקען אין וועלט טערמינען. דער עגאָאיזם הערשט נאָך אין דער פּאָליטיק, און יעדעס לאַנד זוכט זיינע־איינענע עגאָאיסטישע אינטערעסן, — אין אזוי לאַנג ווי אזא געדאַנקענגאַנג באַהערשט די אָפיציעלע פירער פון דער וועלט, קאָן זי ניט אַרויסגעזויגן ווערן פונם פּאָנטער פון אירע פּראָבלעמען.

פרעמיער לאוואל איז זייער א פאַרזיכטיקער דיפּלאָמאַט. ער היט זיך פון אויסריידן א וואָרט, וואָס זאָל אים צו עפּעס פאַרפליכטן. אין וואַשינגטאָן איז מען אויך גאַנץ פאַרזיכטיק ניט אויסצוריידן זיך. עס איז אזוי דערווייל ניט געגען באַקאַנט, וואָס די פאַרשטייער פון די פאַראייניקטע שטאַטן און פראַנקרייך ווערן זיך צווישן זיך פאַרהאַנדלען.

מען ווייס אָבער, וועלכע פּראָבלעמען הייַנגען אָפּ אַן די צוויי מלוכות מיט זייערע לייזונגען. מער ווי אַן אַנדערע, און מען קאָן זיך דערפאַר פאַרשטעלן, אז ווענן אָט די פּראָבלעמען ווערן זיי הויפּטזאַך לאַך פאַרהאַנדלט.

ערשטנס, די פראַגע פון באַוואַפענונג. דער קאַמף וואָס ווערט אָנגעפירט אין דער וועלט פאַר אַנטוואַפענונג ווערט הויפּטזאַכלעך געשטערט פון פראַנקרייך, וועלכע האָט מורא פאַר איר זיכערקייט און קלאַמערט זיך אָן איר באַוואַפנטער מאַכט. און אַמעריקע, דאָס איינציקע לאַנד וואָס איז אַמווייניקסטנס פאַראינטערעסירט אין די אייראָפּייאישע פּאָליטישע פראַגעס. נאָך אַמבעסטנס דורכשנומען זיך מיט פראַנקרייך ווענן דעם ענין, ניט אַרויסרופנדיק קענן זיך פראַנקרייכס חשדים. די פראַגע פון אַנטוואַפענונג און פראַנקרייכס זיכערקייט ווערט דערפאַר מסתמא זיין איינע פון די פראַגן וואָס ווערן דיסקוטירט ווערן ביי דעם צוזאַמענקום.

צווייטנס, די פראַגע פון מלחמה חובות. עס איז דאָך זיכער, אז אַלע אייראָפּייאישע קאָנטינענטאַלע לענדער, מיטן אויסנאַם פון פראַנקרייך, וואָלטן געווען זייער גערן, אז די חובות זאָלן אָפּגעווישט ווערן, — שוין דערפאַר אַליין, וואָס זיי אַלע זיינען א סך מער בעל־חובות, ווי קרעדיטאָרן. ענגלאַנד, כאָטש זי איז מער קרעדיטאָר ווי בעל־חוב, האָט שוין אויף לאַנג אויסגעדריקט איר גרייטקייט אָפּצואַווישן די חובות, און יז מאַנס פון אירע בעלי־חובות בלויז אַזויפיר. וויפל זי דאַרף צאָלן צו אַמעריקע.

פאַרבלייבן בלויז אַמעריקע און פראַנקרייך, וועלכע קלאַמערן זיך אָן די חובות, ווייל זיי זיינען עס די וועלט באַנקירן. און עס איז דערפאַר צו דערוואַרטן, אז זיי זאָלן איצט צווישן זיך דורכשנומען זיך ווענן אָט די חובות, וועלכע האָבן זיכער געהאַט א גוואַלדיקע ווירקונג אויף דער פאַרוואַרטונג פונם עקאָנאָמישן קריזיס איבער דער גאַנצער וועלט.

די דריטע וויכטיקע פראַגע וואָס האָט א באַזונדער שייכות צו די דאָזיקע צוויי לענדער איז די גאָלד פראַגע. א דאַנק טאַקע אָט דעם פלוס פון רעפאַראַציעס און מלחמה חובות האָבן די פאַראייניקטע שטאַטן און פראַנקרייך פון נאָך דער מלחמה אָן איינגעקאַסירט אין זיי־ערע שאַץ־קאַמערן צוויי־דריטל פון דעם גאַנצן גאָלד רעזערוו. און דאָס האָט געפירט צום איצטיקן גאָלד קריזיס, וואָס האָט די עקאָנאָמישע לאַנג פון דער וועלט געמאַכט נאָך אומזיכערער און וואָס שטעלט אין געפאַר אפילו דעם ווערט פון די ריזיקע גאָלד רעזערוון וואָס די צוויי לענדער האָבן אזוי פאַרזיכטיק אָנגעזאַמלט פאַר די לעצטע יאָרן.

ווען אַמעריקע און פראַנקרייך זאָלן פאַרגעסן אויף א ווײַלע אַלע זייערע באַדאַרפיקע עגאָאיסטישע חשבונות און זיי זאָלן באַשליסן צו לייזן ראַדיקאַל אָט די אַלע דריי פראָבלעמען, דאַן וואָלט עס זיכער פיל געהאָלפן דער וועלט אַרויסצורייסן זיך פונם איצטיקן קלעם. ווען באַוואַפענונג זאָל געשניטן ווערן צום מינימום, די מלחמה חובות זאָלן אָפּגעמעקט ווערן און די גאָלד רעזערוון זאָלן דיסטרויירט ווערן אויף א גלייכערן באַזיס, וואָלט די וועלט דערפילט זיך זיכערער און די פאַרשטאַפטע קאַנאַלן פון סחורה אויסטויש וואָלטן זיך צוריק געעפנט.

אָבער דאָס איז דאָך טאַקע דער אומגליק, וואָס עס זיינען דאָ זייער קליינע אויסזיכטן אויף דער ראַדיקאַלער לייזונג פון אָט די צוויי פּראָבלעמען, ווייל ניט די אַמעריקאַנער, און נאָך ווייניקער די פראַנצויזישע שטאַטסלייט. זיינען נאָך ניט געגוויגט צו פאַרבוינג זייערע באַלדיקע נאַציאָנאַל־עגאָאיסטישע אינטערעסן. און ווען זיי וואָלטן עס יאָ געוואָלט, וואָלטן זיי מורא געהאַט. ווייל דאָס וואָלט זייער שנעל גע־קאָנט מאַכן א סוף צו זייערע פּערזענלאַכע פּאָליטישע קאַריערעס: סיי די פראַנצויזישע און סיי די אַמעריקאַנער ווייַלער זיינען נאָך ניט אַרויסגעוואַקסן פון זייערע שמאָלע, איינע נאַציאָנאַליסטישע באַגריפן.

אַמעריקע פאַרלאַנגט טאַקע פון אייראָפּע זי זאָל זיך אַנטוואַפענען. אָבער פראַנקרייכס מיינונג וועגן דעם ענין האָט זיך אויף א האָר גיס געענדערט: זי איז גרייט צו אַנטוואַפענונג בלויז ווען מען זאָל איר גאַראַנטירן איר זיכערקייט. וואָס דאָס איז אזוינס איז נאָך קיינמאָל ניט פאַרטוירט געווען. ס'איז אָבער יעדנפאַלס א זאַך וואָס קיינער ניט געבן. און אַמווייניקסטנס אַמעריקע, וועלכע ווייל איר ניט אריינמישן זיך צופיל אין די אייראָפּייאישע פּאָלאַנטערס.

פּרעזידענט הואָווער, ווערט פאַרשטאַנען, איז געגוויגט אָפּצוווישן ווייסן א טייל פון זיי מלחמה חובות. — אויף איינגאַנצן וואָגט ער ניט, ווייל דאָס וואָלט שטאַרק געשעדיקט זיין אייגענעם פּאָליטישן פּרעסטיזש אין לאַנד, וואו אפילו די אַרבעטערשאַפט פון די טרייד יוניאָנס וויל ניט הערן פון מוחל זיין אַמעריקעס חובות. אָבער אפילו פּרעזידענט הואָווער וועט קיין סכום פון די חובות מוחל זיין, וואו ער זאָל ניט זיין זיכער, אז דאָס געלט וועט ניט אויסגענוצט ווערן אויף א אַוואַנ־פענונג. און וואָס איז שייך פראַנקרייך, וויל זי דערוויל אפילו ניט הערן פון מוחל זיין חובות.

און אַן דעם הייַנגט שוין אָפּ די גאָלד פראַגע: אזוי לאַנג ווי אַמעריקע און פראַנקרייך וועלן זאַמלען זייערע חובות. וועט דער פלוס פון גאָלד אָנגיין אין זייער ריכטונג, ביז עס וועט שוין מער ניט זיין וואָס עס זאָל פליסן.

אזוי הייַנגען אָפּ אָט די אַלע דריי פּראָבלעמען איינע אַן דער צווייטער. — און עס זיינען דאָ ווייניק אויסזיכטן, אז פרעמיער לאַוואל און פּרעזידענט הואָווער זאָלן זיך קאָנען ווענן זיי צונויפריידן און אז זיי זאָלן זיין גרייט צו לייזן זיי ראַדיקאַל.

אויפן טויט פון טאַמאַס אַלוואַ עדיסאָן

פון א גערבאָוואָי

פאַראַן מענשן וועלכע, ווען זיי האָבן אויסגעלעבט זייער לעבן, האָבן אָפּגעטאָן זייער טאָג אַרבעט, גוט צו שלעכט, פאַרבנרייך אָדער קאַלירלאָז, און זיינען פאַרשוואונדן געוואָרן אין יענער אייביקייט וואוהין עס ציט זיך יעדער מענשלאַך לעבן און פון וואַנען קיינער קומט שוין מער ניט צוריק — מיט אימצו וואָס האָט געלעבט און געשאַפן פאַר זיי.

שטאַרבט א גרויסער מוזיקער, קאָן מען אים פאַרגלייכן מיט די מוזיקער וואָס האָבן געלעבט און געשאַפן פאַר אים, אָדער מיט די וואָס האָבן אים איבערגעלעבט און פאַרשפּרעכן נאָך אויף גרויסע שאַפונגען. שטאַרבט א טיפער דיינקער, ציט מען א פאַראַלעל צו צווישן אים און די פריערדיקע, אפילו צווישן פאַרצייטיקע דיינקער; צווישן זיין אַרט דיינקען און אַרט דיינקען; צווישן די גערעכטע וואָס האָט אַרויסגעזאָגט און די נעראַנקען פון אַנדערע גרויסע דיינקער וואָס האָבן לעבן אייביק און וועלן אייביק לעבן. שטאַרבט א גרויסער וויסנשאַפטסמאַן, קאָן מען אָפּשאַצן זיינע דערגרייכונגען און פאַרשונגען אויף דעם וויסנשאַפטלאַכן געביט און דער ליכט פון דערגרייכונגען און פאַרשונגען פון אַנדערע געלערנטע פאַר אים. און אזוי אויף יערן געביט פון מענשלאַכער טעטיקייט.

ווען עס קומט אָבער אויס צו רייד־ווענן טאַמאַס אַלוואַ עדיסאָן, דעם ערשט פאַרשטאָרבענעם גענייאַלן דער פינדער פון אַלע איינען אַלע דר רות, שעפּט זיך אויס יעדע מענלאַכע קייט פון פאַרגלייכן, פון פאַראַלעלן און פון אָפּשאַצונגען. אין דער גאַנצער געשיכטע פון דער מענש־הייט, שטייט עס אין איינציקער אַלייין, אומפאַרגלייכבאַר. א פענאָמענאַן מיט וועלכער אונזער צייט איז געבענשט געוואָרן און פון וועלכער קיין צייט, קיין פריערדע אין קיין דור אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט האָט ניט געוואוסט.

אַן אויסשפּלאַכער קוואַל פון ענערגיע, א לעבעדיקע דינאַמאָ, וואָס פאַרזאָרגט אוטאָמאַטיש איר אייגענע קראַפט און ווייסט ניט פון קיין אויפהער און פון קיין גענוג. א יעלמענער טיפּ פון א דערפינדער, דערפינדער זיינען אויף יעדע געוועגן פאַר אַרבעטן, און גאַנץ באַדייטנדע און וויכטיקע דערפינדונגען האָבן צו פאַר־ציינענען אויף אַנדערע אין אַלע אַנדערע אויס אים. מען קאָן אָבער ניט אויסגעזאָגן אויף קיין אַנדער מענשן אויסער עדיסאָן, וואָס זאָל זיין אזוי פאַרבונדן אין זיין אַר־בעט, וועמעס טעטיקייט זאָל זיין אזוי פאַרצווייגט, פיל זייטיק און וועלכער זאָל אים איבערשטיינען אין דער צאָל וויכטיקע דערפינדונגען.

ער איז באמת געווען אייגנציטיק אי די רעטעניש פון אונזער צייט, אי דער סימבאָל אירער. די רעטעניש וואָס מען דאָרף ניט איצט אויס מען וועט אפשר קיין מאָל ניט אויפהקלערן: פון וואַנען האָט זיך געגומען דער אויגן אזוי פיל ענערגיע, אזוי פיל אויסדויער, אזוי פיל קראַפט? פון וואַנען האָט זיך צו איין מענשן געגומען אזוי פיל טאַלאַנט פון אזא גרויסער צאָל דערפינדונגען? דער־פינדונגען, וועלכע זיינען נאָנץ אָפּט אזוי פאַרשיידנאַרטיק און זייער עפּס כאַראַקטער און אין מעכאַנישע פּרינ־ציפּן.

און ער, מער ווי אירגנט וועלכער אַנדערער מענש פון אונזער צייט, האָט מיט זיך סימבאָליזירט שבזונות און זיי זאָלן באַשליסן צו לייזן ראַדיקאַל אָט די אַלע דריי פּראָבלעמען, דאַן וואָלט עס זיכער פיל געהאָלפן דער וועלט אַרויסצורייסן זיך פונם איצטיקן קלעם. ווען באַוואַפענונג זאָל געשניטן ווערן צום מינימום, די מלחמה חובות זאָלן אָפּגעמעקט ווערן און די גאָלד רעזערוון זאָלן דיסטרויירט ווערן אויף א גלייכערן באַזיס, וואָלט די וועלט דערפילט זיך זיכערער און די פאַרשטאַפטע קאַנאַלן פון סחורה אויסטויש וואָלטן זיך צוריק געעפנט.

אָבער דאָס איז דאָך טאַקע דער אומגליק, וואָס עס זיינען דאָ זייער קליינע אויסזיכטן אויף דער ראַדיקאַלער לייזונג פון אָט די צוויי פּראָבלעמען, ווייל ניט די אַמעריקאַנער, און נאָך ווייניקער די פראַנצויזישע שטאַטסלייט. זיינען נאָך ניט געגוויגט צו פאַרבוינג זייערע באַלדיקע נאַציאָנאַל־עגאָאיסטישע אינטערעסן. און ווען זיי וואָלטן עס יאָ געוואָלט, וואָלטן זיי מורא געהאַט. ווייל דאָס וואָלט זייער שנעל גע־קאָנט מאַכן א סוף צו זייערע פּערזענלאַכע פּאָליטישע קאַריערעס: סיי די פראַנצויזישע און סיי די אַמעריקאַנער ווייַלער זיינען נאָך ניט אַרויסגעוואַקסן פון זייערע שמאָלע, איינע נאַציאָנאַליסטישע באַגריפן.

אַמעריקע פאַרלאַנגט טאַקע פון אייראָפּע זי זאָל זיך אַנטוואַפענען. אָבער פראַנקרייכס מיינונג וועגן דעם ענין האָט זיך אויף א האָר גיס געענדערט: זי איז גרייט צו אַנטוואַפענונג בלויז ווען מען זאָל איר גאַראַנטירן איר זיכערקייט. וואָס דאָס איז אזוינס איז נאָך קיינ־מאָל ניט פאַרטוירט געוואָרן, ס'איז אָבער יעדנפאַלס א זאַך וואָס קיי־נער ווייל איר ניט געבן. און אַמווייניקסטנס אַמעריקע, וועלכע ווייל אַרויינמישן זיך צופיל אין די אייראָפּייאישע פּאָלאַנטערס.

פּרעזידענט הואָווער, ווערט פאַרשטאַנען, איז געגוויגט אָפּצו־וויישן א טייל פון זיי מלחמה חובות. — אויף איינגאַנצן וואָגט ער ניט, ווייל דאָס וואָלט שטאַרק געשעדיקט זיין אייגענעם פּאָליטישן פּרעס־טיזש אין לאַנד, וואו אפילו די אַרבעטערשאַפט פון די טרייד יוניאָנס וויל ניט הערן פון מוחל זיין אַמעריקעס חובות. אָבער אפילו פּרעזידענט הואָווער וועט קיין סכום פון די חובות מוחל זיין, וואו ער זאָל ניט זיין זיכער, אז דאָס געלט וועט ניט אויסגענוצט ווערן אויף א אַוואַנ־פענונג. און וואָס איז שייך פראַנקרייך, וויל זי דערוויל אפילו ניט הערן פון מוחל זיין חובות.

אין אַן דעם הייַנגט שוין אָפּ די גאָלד פראַגע: אזוי לאַנג ווי אַמעריקע און פראַנקרייך וועלן זאַמלען זייערע חובות. וועט דער פלוס פון גאָלד אָנגיין אין זייער ריכטונג, ביז עס וועט שוין מער ניט זיין וואָס עס זאָל פליסן.

אזוי הייַנגען אָפּ אָט די אַלע דריי פּראָבלעמען איינע אַן דער צווייטער. — אין עס זיינען דאָ ווייניק אויסזיכטן, אז פרעמיער לאַ־וואַל און פּרעזידענט הואָווער זאָלן זיך קאָנען ווענן זיי צונויפריידן און אז זיי זאָלן זיין גרייט צו לייזן זיי ראַדיקאַל.

דייטשלאַנד איז דאָס לאַנד פון וויסנשאַפט און געלערנטע, אָבער איך פון גאַליקן אַנטיסעמיטיזם

פון י. מאַלין

פאַראַן מענשן וועלכע, ווען זיי האָבן אויסגעלעבט זייער לעבן, האָבן אָפּגעטאָן זייער טאָג אַרבעט, גוט צו שלעכט, פאַרבנרייך אָדער קאַלירלאָז, און זיינען פאַרשוואונדן געוואָרן אין יענער אייביקייט וואוהין עס ציט זיך יעדער מענשלאַך לעבן און פון וואַנען קיינער קומט שוין מער ניט צוריק — מיט אימצו וואָס האָט געלעבט און געשאַפן פאַר זיי.

שטאַרבט א גרויסער מוזיקער, קאָן מען אים פאַרגלייכן מיט די מוזיקער וואָס האָבן געלעבט און געשאַפן פאַר אים, אָדער מיט די וואָס האָבן אים איבערגעלעבט און פאַרשפּרעכן נאָך אויף גרויסע שאַפונגען. שטאַרבט א טיפער דיינקער, ציט מען א פאַראַלעל צו צווישן אים און די פריערדיקע, אפילו צווישן פאַרצייטיקע דיינקער; צווישן זיין אַרט דיינקען און אַרט דיינקען; צווישן די גערעכטע וואָס האָט אַרויסגעזאָגט און די נעראַנקען פון אַנדערע גרויסע דיינקער. דער עגאָאיזם הערשט נאָך אין דער פּאָליטיק, און יעדעס לאַנד זוכט זיינע־איינענע עגאָאיסטישע אינטערעסן, — אין אזוי לאַנג ווי אזא געדאַנקענגאַנג באַהערשט די אָפיציעלע פירער פון דער וועלט, קאָן זי ניט אַרויסגעזויגן ווערן פונם פּאָנטער פון אירע פּראָבלעמען.

פרעמיער לאוואל איז זייער א פאַרזיכטיקער דיפּלאָמאַט. ער היט זיך פון אויסריידן א וואָרט, וואָס זאָל אים צו עפּעס פאַרפליכטן. אין וואַשינגטאָן איז מען אויך גאַנץ פאַרזיכטיק ניט אויסצוריידן זיך. עס איז אזוי דערווייל ניט געגען באַקאַנט, וואָס די פאַרשטייער פון די פאַראייניקטע שטאַטן און פראַנקרייך ווערן זיך צווישן זיך פאַרהאַנדלען.

מען ווייס אָבער, וועלכע פּראָבלעמען הייַנגען אָפּ אַן די צוויי מלוכות מיט זייערע לייזונגען. מער ווי אַן אַנדערע, און מען קאָן זיך דערפאַר פאַרשטעלן, אז ווענן אָט די פּראָבלעמען ווערן זיי הויפּטזאַך לאַך פאַרהאַנדלט.

ערשטנס, די פראַגע פון באַוואַפענונג. דער קאַמף וואָס ווערט אָנגעפירט אין דער וועלט פאַר אַנטוואַפענונג ווערט הויפּטזאַכלעך גע־שטערט פון פראַנקרייך, וועלכע האָט מורא פאַר איר זיכערקייט און קלאַמערט זיך אָן איר באַוואַפנטער מאַכט. און אַמעריקע, דאָס איינ־ציקע לאַנד וואָס איז אַמווייניקסטנס פאַראינטערעסירט אין די אייראָ־פּייאישע פּאָליטישע פראַגעס. קאָן אַמבעסטנס דורכשנומען זיך מיט פראַנקרייך ווענן דעם ענין. ניט אַרויסרופנדיק קענן זיך פראַנקרייכס חשדים. די פראַגע פון אַנטוואַפענונג און פראַנקרייכס זיכערקייט ווערן דערפאַר מסתמא זיין איינע פון די פראַגן וואָס ווערן דיסקוטירט ווערן ביי דעם צוזאַמענקום.

צווייטנס, די פראַגע פון מלחמה חובות. עס איז דאָך זיכער, אז אַלע אייראָפּייאישע קאָנטינענטאַלע לענדער, מיטן אויסנאַם פון פראַנק־רייך, וואָלטן געווען זייער גערן, אז די חובות זאָלן אָפּגעווישט ווערן, — שוין דערפאַר אַליין, וואָס זיי אַלע זיינען א סך מער בעל־חובות, ווי קרעדיטאָרן. ענגלאַנד, כאָטש זי איז מער קרעדיטאָר ווי בעל־חוב, האָט שוין אויף לאַנג אויסגעדריקט איר גרייטקייט אויסצוואַווישן די חובות, און זי מאַנס פון אירע בעלי־חובות בלויז אַזויפיר. וויפל זי דאַרף צאָלן צו אַמעריקע.

פאַרבלייבן בלויז אַמעריקע און פראַנקרייך, וועלכע קלאַמערן זיך אָן די חובות, ווייל זיי זיינען עס די וועלט באַנקירן. און עס איז דערפאַר צו דערוואַרטן, אז זיי זאָלן איצט צווישן זיך דורכשנומען זיך ווענן אָט די חובות, וועלכע האָבן זיכער געהאַט א גוואַלדיקע ווירקונג אויף דער פאַרוואַרטונג פונם עקאָנאָמישן קריזיס איבער דער גאַנצער וועלט.

די דריטע וויכטיקע פראַגע וואָס האָט א באַזונדער שייכות צו די דאָזיקע צוויי לענדער איז די גאָלד פראַגע. א דאַנק טאַקע אָט דעם פלוס פון רעפאַראַציעס און מלחמה חובות האָבן די פאַראייניקטע שטאַטן און פראַנקרייך פון נאָך דער מלחמה אָן איינגעקאַסירט אין זיי־ערע שאַץ־קאַמערן צוויי־דריטל פון דעם גאַנצן גאָלד רעזערוו. און דאָס האָט געפירט צום איצטיקן גאָלד קריזיס, וואָס האָט די עקאָנאָמישע לאַנג פון דער וועלט געמאַכט נאָך אומזיכערער און וואָס שטעלט אין געפאַר אפילו דעם ווערט פון די ריזיקע גאָלד רעזערוון וואָס די צוויי לענדער האָבן אזוי פאַרזיכטיק אָנגעזאַמלט פאַר די לעצטע יאָרן.

ווען אַמעריקע און פראַנקרייך זאָלן פאַרגעסן אויף א ווײַלע אַלע זייערע באַדאַרפיקע עגאָאיסטישע חשבונות און זיי זאָלן באַשליסן צו לייזן ראַדיקאַל אָט די אַלע דריי פּראָבלעמען, דאַן וואָלט עס זיכער פיל גע־האָלפן דער וועלט אַרויסצורייסן זיך פונם איצטיקן קלעם. ווען באַוואַ־פענונג זאָל געשניטן ווערן צום מינימום, די מלחמה חובות זאָלן אָפּגע־מעקט ווערן און די גאָלד רעזערוון זאָלן דיסטרויירט ווערן אויף א גלייכערן באַזיס, וואָלט די וועלט דערפילט זיך זיכערער און די פאַר־שטאַפטע קאַנאַלן פון סחורה אויסטויש וואָלטן זיך צוריק געעפנט.

אָבער דאָס איז דאָך טאַקע דער אומגליק, וואָס עס זיינען דאָ זייער קליינע אויסזיכטן אויף דער ראַדיקאַלער לייזונג פון אָט די צוויי פּראָבלעמען, ווייל ניט די אַמעריקאַנער, און נאָך ווייניקער די פראַנצויזישע שטאַטסלייט. זיינען נאָך ניט געגוויגט צו פאַרבוינג זייערע באַלדיקע נאַציאָנאַל־עגאָאיסטישע אינטערעסן. און ווען זיי וואָלטן עס יאָ געוואָלט, וואָלטן זיי מורא געהאַט. ווייל דאָס וואָלט זייער שנעל גע־קאָנט מאַכן א סוף צו זייערע פּערזענלאַכע פּאָליטישע קאַריערעס: סיי די פראַנצויזישע און סיי די אַמעריקאַנער ווייַלער זיינען נאָך ניט אַרויסגעוואַקסן פון זייערע שמאָלע, איינע נאַציאָנאַליסטישע באַגריפן.

אַמעריקע פאַרלאַנגט טאַקע פון אייראָפּע זי זאָל זיך אַנטוואַפע־נען. אָבער פראַנקרייכס מיינונג וועגן דעם ענין האָט זיך אויף א האָר גיס געענדערט: זי איז גרייט צו אַנטוואַפענונג בלויז ווען מען זאָל איר גאַראַנטירן איר זיכערקייט. וואָס דאָס איז אזוינס איז נאָך קיינ־מאָל ניט פאַרטוירט געוואָרן, ס'איז אָבער יעדנפאַלס א זאַך וואָס קיי־נער ווייל איר ניט געבן. און אַמווייניקסטנס אַמעריקע, וועלכע ווייל איר ניט אַרויסמישן זיך צופיל אין די אייראָפּייאישע פּאָלאַנטערס.

פּרעזידענט הואָווער, ווערט פאַרשטאַנען, איז געגוויגט אָפּצו־וויישן א טייל פון זיי מלחמה חובות. — אויף איינגאַנצן וואָגט ער ניט, ווייל דאָס וואָלט שטאַרק געשעדיקט זיין אייגענעם פּאָליטישן פּרעס־טיזש אין לאַנד, וואו אפילו די אַרבעטערשאַפט פון די טרייד יוניאָנס וויל ניט הערן פון מוחל זיין אַמעריקעס חובות. אָבער אפילו פּרעזידענט הואָווער וועט קיין סכום פון די חובות מוחל זיין, וואו ער זאָל ניט זיין זיכער, אז דאָס געלט וועט ניט אויסגענוצט ווערן אויף א אַוואַנ־פענונג. און וואָס איז שייך פראַנקרייך, וויל זי דערוויל אפילו ניט הערן פון מוחל זיין חובות.

אין אַן דעם הייַנגט שוין אָפּ די גאָלד פראַגע: אזוי לאַנג ווי אַמעריקע און פראַנקרייך וועלן זאַמלען זייערע חובות. וועט דער פלוס פון גאָלד אָנגיין אין זייער ריכטונג, ביז עס וועט שוין מער ניט זיין וואָס עס זאָל פליסן.

אזוי הייַנגען אָפּ אָט די אַלע דריי פּראָבלעמען איינע אַן דער צווייטער. — אין עס זיינען דאָ ווייניק אויסזיכטן, אז פרעמיער לאַ־וואַל און פּרעזידענט הואָווער זאָלן זיך קאָנען ווענן זיי צונויפריידן און אז זיי זאָלן זיין גרייט צו לייזן זיי ראַדיקאַל.

דייטשלאַנד איז דאָס לאַנד פון וויסנשאַפט און געלערנטע, אָבער איך פון גאַליקן אַנטיסעמיטיזם

פון י. מאַלין

אַלץ קומט פון דייטשלאַנד, אָדער אַלץ קומט פון דייטשע לידער און זאַנג: דייטש לאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלעס.

קיינער וועט, חלילה, ניט וואַגן צו אונטערשעצן א גרויסע פאַרדינ־סטען פון די דייטשע וויסנשאַפטס־לייט. דייטשע געלערנטע, אויף אַלע געביטן פון מענשלאַכן פאָרשונג. אַר־מעטום וואַרפט זיך אין די אינגן דער שווער־געוויכטיקער, העל אויניקער, איכיסל פלעגמאַטישער, אָבער דאָך גע־שיקטער און געוואַנטער "מיכעל", מיט זיין הויכן שטערן, בלאָנדע האָר און מאַכטיק מאָל שוין צופיל פאַרקאַסטי־שען שמייכעלע. אין די ווילדע אומ־דורכדרינגבאַרע דזשאַנגלס פון אפריי־קע, אין די בריטיע וויסטענישן פון אזיע, אויף די שפּיצן פון די הימא־לאַיען, פירענען און אַנדערע הויכע בערג: איבער די וואָלקנס אויף לופט־שיפן, אין די לאַבאָראַטאָריעס, אין די קאַבינעטן, וואו מען קנייטשט די שטע־רענס און מען ברעכט די קעפּ איבער גוואַלדיקע פראַבלעמען — א ווינקל אין, דאָס דאָך זיך ניטאָ אין לעבן, וואו דער דייטשער גייסט איז אַחוץ ניט אריינגערוגנען, וואו ער זאָל ניט האָ־בעל. וואָס דערמאַנט אביסעלע אַן שפּאַרן, קאַוואַרמישער פּינקטלאַכקייט און ספּעציפיש דייטשער אָנגעצויגנ־קייט.

פאַרגעסט ער טאַקע, דער "האַכ־נעבילדעטער פרימע", דעם אויבנאַן אין די וויסנשאַפטלאַכע קריזיז, אין די פאַרשיידענע אַקאַדעמיעס. דייטשע מוזיק אין דערהאַבן, דייטשע געלערנט קייט אין גרעניצלאָז, דער דייטשער טיפער מוח האָט קוים, קוים א פאַר־גלייך. און ווי לאַנג איז דאָס געווען, ווען אפילו אויף דעם מיליטערישן געביט האָט דייטשלאַנד אַרויבערגע־יאָגט די גאַנצע וועלט און איר לעצ־טער "קאַיזער" האָט מיט דעם אַמת'ן אַתה בחרתנו שטאָלץ אויסגעשריען: דייטש לאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלעס.

מען דאַרף זיין א דייטש, אזוינע מיטיקע און פרעכע ווערטער אַרויס־צוזאָגן. דאָס איז געווים וויטש פון באַשיידענהייט. אזוינס האָט אַמאָל געקאָנט זאָגן די אַלטע רוים, דער גרוי־סער אַלעקסאַנדער פון מוקדון. נאָפּאָ־לעאָן דער קאָרסיקאַנער האָט אָבער וויינינקער געדרעט — געפעלט האָט אים די דייטשע חוצפה, האָט ער דער־פאַר א סך אויפגעטאָן. ווער ווייסט, ווען וועלן ווייניקער גע־פלאָפלט, וואָלטן די דייטשן אפשר אויף אַרויס די זינגער פונם וועלט קריג. האָט אָבער דער שיקזאַל אַנדערש גע־וואָלט און דייטשלאַנד איז געשלאָגן געוואָרן צוליב איר אַחשורוש. וואָרום אויב א קעניג — א דייטשער אפי־לו — קאָן אַרויסרופן די גאַנצע וועלט צו א קאַמף, פאַרדינט ער קיין אַנדער נאָמען ניט ווי אַחשורוש. דער טיפּ־שער מיפּוש פון דער ביבלישער מני־לת אסתר.

קיין וואַנדער ניט, וואָס דער דייטש האָלט אזוי פאַרריכטן דעם קאָפּ און זיינע וואַנעס, וואָס קוקן אויס ווי א קרמא וואַזאַ, אזוי אזוי'דיק, ווי זיי וואָלטן געזאָגט: דרך אַרץ, ליי־דאַקעס. איך בין דער קעניג פון דער וויסנשאַפט, טאָ גיט מיר אַ כבוד, ווי איך פאַרדינ. און אויב איר וועט דאָס מיר ניט געבן מיט גוטן, וועל איך דאָס נעמען מיט גוואַלד, וואָרום איך בין א דייטש. איך פרעג מיט פעסטן טריט צו מיינע אָנגעצייכנטע צילן, איך שרעק זיך פאַר קיין דינג, ניט איך דערגרייך זיי — איך בין א דייטש.

* * *

און דער דייטשער נאַמען וועט דעריבער לדורי דורות זיין באַרימט פון מזרח ביז מערב און פון צפון ביז דרום. דער דייטש האָט געגעבן דעם גרעסטן בייטראָג צו דער ציוו־ליזאַציע, צו דער מאָדערנער וויסנ־שאַפט, צו די זיבן וואונדער פונם נייַנצענטן יאָרהונדערט. זיין נאָמען וועט שיינען אַלס דאָס פאַטערלאַנד פון וואַנגער און מאַרבערן; עגמא, שי־לער און הייַנע וויטשע און אַזוי וויטשע און אַזוי וויטשע. אָבער מיט נאָ א זאַך האָט זיך דייטשלאַנד באַרימט גע־מאַכט, מיט נאָך א בייטראָג פאַר דער גרויסער וועלט, א בייטראָג, וואָס די גרויסע וועלט אַזוי איר זיכער מוחל געווען געווען אין בחחילה גמורה, ווען זי טוט עס ניט — דאָס איז דער וויסנשאַפט־לאַכער אינטיסעמיטיזם, וועמעס ווי־געלע איז דייטשלאַנד.

אַנטיסעמיטן זיינען אוראַי געווען פאַר די דייטשן, נאָך איידער מען האָט נאָר געוואוסט וועגן זיי, שוין אין דעם אַלטן עגיפּטן האָט מען גע־קאָנט מיט די הענט אַנטאָפּן די גיפ־טיקע. שנאה צו דער הייפעלע פון די בני ישראל. די רוצח'ישע פאַרביסנ־קייט, אין אַ קלאַנג שטעכעניש אין באַ־צוג צו די העברייער, וואָס האָבן פאַר אַרבעטערן אין אַ אומרעכטלאַך אַרט, די גענצלדיגערישע מערס געקאָנט לייס. עגמאָכט ציגל און נעבעכן פּר־ראַמידן וועלכע האָבן קיינמאָל קיינעם ניט געבראַכט קיין שום נוצן און ברייַנגען איצט אויף ניט. המן דער רשע איז אויך געווען ניט קיין קלייר־נער אַנטיסעמיט און ניט אומזיסט איז ער ער היום אזוי פאַרהאַסט ביים אי־דישן פאָלק.

און וואָס הערט זיך מיט די אַנדע־רע שונאי ישראל, וואָס האָבן דאָס גענוצט צו מאַכן א תל פונם אידישן פאָלק. צו פאַרכאַפּן זיין לאַנד און אָפּ־צוואוויש אים פון דער וועלט. די וועלט און אַזוי אַזוי רייך מיט אַנטסעמ־יטן, אז מען וואָלט פון זיי געקאָנט מאַכן די גרעסטע אַרמיי. מען האָט אויך קיינמאָל ניט ליב געהאַט אויף אַזוי אויס ניט פיינט געהאַט אויף אַזוי וויטיס. ווי א קרושעוואַן, אָדער א פּר־רישקעוויטש. אָבער שנאה צו שנאה איז ניט גלייך. פּיינטשאַפט קאָן אויף געשאַפן ווערן מיט אַן אַרשין, אָדער יאַרד שטעקל — צווישן א חמן און א פרעה, צווישן א טיטוס אָדער א נבוכדנצר איז פאַראַן א גרויסער חי־לוק אַזוי, ווי צווישן טאָג און נאַכט, ווען די אידן אין ירושלים וואָלטן זיך טיטוס אונטערגעגעבן אַן אידער־שאַטאַר, וואָלט ער זיי געלאָזט צורו און אפשר באַשטראָפט די הייפּס דע־וואָלוציאָנערן. ווען קרושעוואַן, אָדער הי